

## ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ІНФОРМАТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

*Досліджено проблему недостатнього висвітлення інформації про сформовані страхові резерви у фінансовій звітності страхової компанії. Запропоновано удосконалення приміток до річної фінансової звітності*

**Постановка проблеми.** Сьогодні на фінансовому ринку України функціонує значна кількість страхових компаній (за даними Ліги страхових організацій України станом на початок 3-го квартал 2011 р. зареєстровано 445 страхових компаній) [1], що обумовлює проблему вибору найбільш ефективної з них. Страхувальники при виборі страхової компанії аналізують низку критеріїв, одним з яких є наявність та обсяг сформованих страхових резервів, які у разі настання страхового випадку зможуть покрити збитки, що виникнуть. Перед вибором страхової компанії постає інвестор, який бажає отримати додатковий дохід від діяльності страховика, тому його цікавить інформація в частині страхових резервів щодо їх ефективного використання, розміщення та управління ними.

Інформація про страхові резерви дає змогу оцінити зовнішнім користувачам фінансовий стан страхової компанії, її надійність та платоспроможність. Одним із загальнодоступних джерел інформації про діяльність страховика є фінансова звітність, яка оприлюднюється відповідно до вимог чинного законодавства. Але у формах фінансової звітності не висвітлюється інформація в тих розрізах, які б задовольняли інтереси зовнішніх користувачів щодо страхових резервів, що обумовлює необхідність її удосконалення.

**Аналіз останніх досліджень.** Проблеми організації та методики бухгалтерського обліку в страхових компаніях досліджено в працях О.О. Гаманкової, Т.О. Гарматій, В.С. Леня та інших, проте особливості звітності страхових компаній розглядалися лише Д.Г. Буханцем, О.О. Гаманковою, В. Вареню, Т. Вареню., В.С. Приходько та іншими.

Буханець Д.Г. приділяв увагу удосконаленню методики бухгалтерського обліку страхової діяльності, виходячи з особливостей і потреб страхування та вимог фінансової звітності, запропонував нову форму звітності "Забезпечення платоспроможності страховика, розміщення технічних резервів", яка обмежена лише показниками з ризикових видів страхування, оскільки резерви зі страхування життя мають окрему методику розрахунку, їх розміщення здійснюється без будь-яких обмежень щодо об'єктів інвестицій та представлено всі активи страховика, які дозволені законодавством для розміщення страхових резервів [3]. Проте такий звіт може бути в складі специфічної звітності страховика, яка є недоступною зовнішньому користувачу.

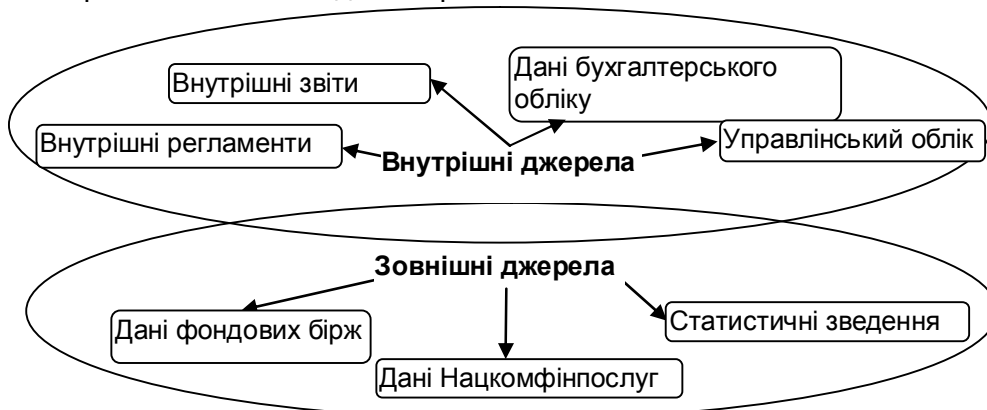
В свою чергу Приходько В.С. побудував системну модель звітності страховика, яка дозволяє здійснювати аналіз діяльності страхової організації [12]. Вареня В. та Вареня Т. розглядають страхові резерви в розрізі систематизації облікової інформації, яка повинна відображатись на рахунках бухгалтерського обліку та на основі якої формується фінансова звітність страховика [4, 5, 6].

Зважаючи на недовідане дослідження даної проблематики, питання удосконалення інформаційного забезпечення користувачів звітності страховика в частині формування та використання страхових резервів обумовлює необхідність поглиблення дослідження за цим напрямом.

Враховуючи вищевикладене, **метою дослідження є** формування авторських пропозицій з удосконалення фінансової звітності в частині розкриття інформації щодо страхових резервів страховика, що дозволить задовольнити інтереси зовнішніх користувачів.

#### **Виклад основного матеріалу дослідження.**

Система інформаційного забезпечення управління страховою компанією є процесом підбору, обробки та передачі даних, що призначені для задоволення інформаційних потреб аналізу та контролю. Як зазначає Н.М. Нікуліна, для прийняття поточних, фінансових та інвестиційних рішень керівництву страхової компанії необхідна внутрішня та зовнішня інформація [10, с. 60], потенційні джерела отримання якої наведені на рис. 1.



**Рис. 1. Джерела інформації**

Як видно з рис. 1, до внутрішніх джерел відносять дані бухгалтерського обліку, що систематизують, накопичують, узагальнюють інформацію про господарські операції здійсненні страховиком, що підтверджуються внутрішніми регламентами, а саме первинними документами в частині формування і використання страхових резервів, журналами обліку укладених договорів страхування, динаміки страхових резервів та інших.

Зовнішні джерела це щорічні та щоквартальні огляди Нацкомфінпослуг, що висвітлюються на офіційному сайті Нацкомфінпослуг в яких представлено специфічну інформацію про діяльність страхової компанії, а саме динаміку страхових резервів, їх розміщення в категорії активів, кількість укладених договорів страхування і перестраховування, фінансовий стан страхових компаній. Дані фондових бірж демонструють інформацію про цінні папери, акції, які страхова компанія купує для нагромадження та примноження власного капіталу. Статистичні зведення демонструють показники фінансового стану страхових компаній з урахуванням усіх специфічних об'єктів (страхових резервів, страхових платежів, договорів страхування та перестраховування).

Однією з форм подання даних є внутрішня та зовнішня звітність страховика, склад, форма та призначення внутрішньої звітності визначаються згідно із запитів управлінського персоналу та розробляється страховою компанією самостійно, оскільки затверджених форм не існує. Відповідно до Положення стандарту бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" звітність повинна відповідати низці критеріїв:

– Достовірність, а саме відповідність даних бухгалтерського обліку і даних фінансових звітів;

- Порівняльність показників звітності;
  - Доречність фінансової звітності, тобто фінансова звітність повинна містити таку інформацію, яка впливає на прийняття рішень її користувачами та дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їх оцінки зроблені в минулому;
  - Дохідливість – інформація, яка наводиться у фінансовій звітності повинна бути розрахована на її однозначне тлумачення користувачам за умови, що вони мають достатні знання та зацікавленість у сприйнятті цієї інформації [11, п. 14-17].
- Звітність, яку складає страхова компанія, умовно можна розділити на чотири групи залежно від її економічного змісту та призначення (рис. 2).



**Рис. 2.** Звітність страхової компанії

Як видно з рис. 2, страховики складають різну звітність враховуючи специфіку їх діяльності та за встановленими нормами законодавства.

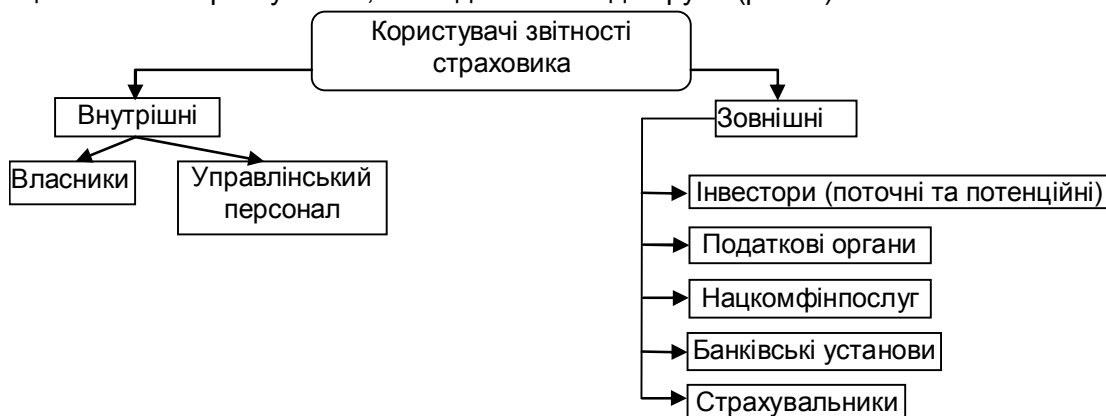
Форма і порядок складання статистично-специфічної звітності страховика затверджена розпорядженням Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (Нацкомфінпослуг). Завдання якої на макро рівні проаналізувати діяльність страхових компаній України в цілому та за окремими об'єктами, такими як страхові платежі, страхові виплати та сформовані страхові резерви, представлення страхових резервів відповідними активами, визначити їх позитивні та негативні аспекти.

Податкова звітність страховика необхідна для визначення бази оподаткування для податку на прибуток, податку на додану вартість та інших податків, які страхова компанія сплачує.

Соціальна звітність включає в себе звітність до Фонду Соціального страхування та Пенсійного Фонду, що подається обов'язково та містить інформацію про персонал страхової компанії, але є недоступною для широкого кола користувачів.

Податкова звітність, статистично-специфічна звітність та соціальна звітність не оприлюднюється, зовнішній користувач не має до неї доступу, а тому не представляє інтересу у нашому дослідженні.

Головне завдання будь-якої звітності – надавати необхідну інформацію зацікавленим користувачам, які поділяють на дві групи (рис. 3).



**Рис. 3** Користувачі звітності страховика

До внутрішніх користувачів звітності страховика відносимо власників та управлінський персонал, які мають необмежений доступ до інформації про стан страхової компанії та формують звітність для зовнішніх користувачів. В свою чергу зовнішні користувачі мають обмежений доступ до інформації про страховика. Зокрема, податкові органи використовують інформацію про страхову компанію із податкових декларацій, які подаються до них та фінансової звітності, Нацкомфінпослуг систематизує специфічно-статистичну звітність страховика та формує кварталні, річні огляди страхового ринку України. Банківські установи, інвестори та страховальники перед тим як укласти домовленості із страховиком досліджують його фінансовий стан з фінансової звітності, яка є у вільному доступі.

Таким чином, фінансова звітність є загальнодоступною для всіх суб'єктів її користування, але не містить всієї необхідної інформації для широкого кола користувачів, зокрема, інформація про страхові резерви, які є головним об'єктом діяльності страховика, представлена лише у рядку 415 форми №1 "Баланс" загальною сумою і, таким чином, не задовольняє інтересів користувачів, що може вплинути на рішення, які приймаються на її основі. Проаналізувавши оприлюднені дані фінансової звітності страхових компаній на офіційному веб-сайті Державної установи "Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України" [2], дійшли висновку, що користувач не може простежити як формувались страхові резерви та в які активи розміщувались, за рахунок яких джерел здійснювалось страхове відшкодування. Проте важливість таких питань для суспільства вимагає відповідної державної політики щодо порядку формування показників звітності страховика.

Страховим компаніям рекомендується в примітках, де розкриваються основні аспекти облікової політики, в обов'язковому порядку висвітлювати статті звітності, щодо яких національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку відсутні. Тому пропонуємо у примітках до річної фінансової звітності розкривати інформацію про страхові резерви таким чином (табл. 1).

**Таблиця 1. Примітки до річної фінансової звітності XVI Страхові резерви**

Найменування показника	Код рядка	Всього на кінець року	Збільшено за звітний рік	Використано у звітному році	Величина сформованих страхових резервів в іноземній валюті	Дохід отриманий від розміщення страхових резервів у дозволені активи
Обов'язкові технічні резерви	1600					
Резерв незароблених премій	1610					
Резерв заявлених, але не виплачених збитків	1620					
Резерв збитків, які виникли, але не заявлені	1630					
Спеціальні технічні резерви	1640					
Резерв довгострокових зобов'язань	1650					
Резерв належних виплат страхових сум	1660					
Разом	1670					

Наша пропозиція передбачає висвітлення інформації в частині страхових резервів в розрізі їх видів, оскільки їх облік також ведеться за їх видами та підвидами, що не обтяжить обліковий персонал при складанні таблиці XVI Страхові резерви. Разом за значенням "Всього на кінець року" повинен відповідати сумі, зазначеній у рядку 415 форми № 1 "Баланс". Столпчик "Використано у звітному році" повинен відображати виплачене страхове відшкодування, "Дохід отриманий від розміщення страхових резервів у дозволені активи" складається з величини доходу, який страхова компанія отримала від інвестування вільних резервів у дозволені активи. Столпчик "Величина сформованих страхових резервів в іноземній валюті" заповнюється в тому випадку, коли страховик вийшов на міжнародний ринок.

Запропонований розділ розкриває в достатній мірі стан страхових резервів для зовнішніх користувачів, не порушуючи при цьому комерційної таємниці страхової компанії, висвітлює результати використання страхових резервів, їх розміщення у активи (в які саме активи страховик може обирати самостійно відповідно до переліку дозволених чинних законодавством) та дохід від розміщення у ці активи.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Отже, удосконалення ф. № 5 "Примітки до річної фінансової звітності" шляхом доповнення її запропонованим нами розділом XVI "Страхові резерви" підвищить інформативність фінансової звітності страховика в частині страхових резервів, чим, в свою чергу, задовольнить потреби зовнішніх користувачів (страхувальника, інвестора та інших),

дозволить їм оцінити діяльності обраної страхової компанії зважаючи на розкриття інформацію одного із найголовніших специфічних об'єктів страхової діяльності – страхових резервів.

#### **ЛІТЕРАТУРА:**

1. Аналіз страхових ринків [Електронний ресурс] // Ліга страхових організацій України [офіційний веб-сайт Ліги страхових організацій України] - Режим доступу: <http://uainsur.com/stats/analiz/>

2. База даних фінансової звітності [Електронний ресурс] // SMIDA [офіційний веб-сайт Державної установи “Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України”] - Режим доступу: <http://smida.gov.ua/db/emitent/find>

3. Буханець Д.Г. Облік та звітність в страхових компаніях (методологічні та організаційні аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук., спец. 08.06.04. “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / Д.Г. Буханець. – Київ, 2000. – 20с.

4. Вареня В Особливості обліку та звітності страховиків [Електронний ресурс] / В. Вареня, Т. Вареня // Школа бухгалтера. – 2004. - №7 - Режим доступу: <http://www.dtkk.com.ua/show/3cid0457.html>

5. Вареня В. Особливості обліку та звітності страховиків [Електронний ресурс] / В. Вареня, Т. Вареня // Школа бухгалтера. – 2004. - №8 – Режим доступу: <http://www.dtkk.com.ua/show/3cid0441.html>

6. Вареня В. Особливості обліку та звітності страховиків [Електронний ресурс] / В. Вареня, Т. Вареня // Школа бухгалтера. – 2004. - №9 – Режим доступу: <http://www.dtkk.com.ua/show/3cid0425.html>

7. Гаманкова О.О. Облік і аудит у страхових організаціях: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц / О.О. Гаманкова. — К.: КНЕУ, 2004. – 183с.

8. Гоголь Т.А. Особливості обліку та формування звітності страхових компаній / Т.А. Гоголь, О.О. Гончаренко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія "Економічні науки". Збірник. - Чернігів: ЧДТУ, 2011. - № 1(48). - 497 с.

9. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність” від 22.12.2011 № 996-XIV [Електронний ресурс] // Законодавство України [офіційний веб-сайт Верховної Ради України]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

10. Никулина Н.Н. Финансовый менеджмент страховой организаци: учеб. Пособие для студентов вузов, обучающихся по специальностям (080105) “Финансы и кредит”, (080109) “Бухгалтерський учет, анализ и аудит” / Н.Н. Никулина, С.В. Березина. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 431С.

11. Положення стандарт бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” зі змінами від 09.12.2011 [Електронний ресурс] // Законодавство України [офіційний веб-сайт Верховної Ради України]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0391-99>

12. Приходько В.С. Методологія обліку страхової діяльності та аналіз платоспроможності страховика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / В.С. Приходько. – Київ, 2000. – 16 с.

УЛЛУБІЄВА Каріна Касумбеківна – аспірант кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

СУБОТЕНКО Тетяна Сергіївна – студентка Інституту обліку і фінансів Житомирського державного технологічного університету.

Стаття надійшла 09.01.12 р.